

כלבא בזקירא בקפיצה וגדיא בסריכא שנועז
 צפרניו בכותל (ב"ק כב).
 כלבא בכפני כזחוא רעב גללי מבלע (ב"ק צב).
 כלבא בלא מתייה במקום שאין עירו שב שגין
 לא נבח (עירובין סא).
 כלבא דהוה אכיל מסאני דרבנן (ע' ההוא כלבא).
 כלבא כי שדיא ליה אומצא מסריך בתרה (ב"מ
 עא, זחר נ רמח).
 כלבו של כהן גדול חביב הימך (ע' בוש אתח).
 כלבוהי לא נבתיך (שבת קנב).
 כלבי דהוו קא אכלי אינשי (ע"ז יח).
 כלבים בוכים מלאך המוות בא לעיר, כלבים
 משחקים אליהו הנביא בא לעיר, והני מילי
 דלית בהו נקבה (ב"ק ס).
 כלבים, כשאחד נובה כולם מתקבצים ונובחים
 על חנם (שמ"ר לא, ח).
 כלבים מזונותך עליך (ביצה כא).
 כלבים מלקקים דמו של מאכיל טרפות (ע' מעשה
 בטבח).
 כלבים צועקים (ברכות נ, וע' ג' משמרות).
 כלבים שונאים זה את זה (פסחים קיג).
 כלבים של בית אבא רעבים (שבת פ, ר"ר ג, ב).
 כלבתא בת משתיא חמרא היא? (ר"ה ד).
 כלב בן יפונה: בן שפנה מעצת מרגלים (סוטה
 יא).
 כלב בן יפונה, העמידו משה תורגמן ליהושע
 (בחמ"ד א 122).
 כלב, בעלה של מרים ואביו של חור (ע' חור).
 כלב, בתחלה אמר להם אני עמכם בעצה אחת,
 ובלבו היה לומר אמת (ת' שלח ב, ת"ב יט).
 כלב הוליד בן עשר (ירוש' סידושין א, ב).
 כלב הסיתן בדברים — וכי זו בלבד עשה לנו
 בן עמרם... (סוטה פה).
 כלב, חורגו דקנו הוה (סוטה יא).
 כלב, עמד לו על הספסל והיה משתקן ואומר
 הס... (במ"ר טו, ב, ת' שלח ב, ת"ב יט).
 כלב פירש מעצת מרגלים, והלך ונשתטח על
 קברי אבות... (סוטה פה, זחר נ קנח, רש"י שלח
 יג, כב).
 כלב שאל שלא כהוגן (ב"ר ס, ג, ויק"ר פז, ד).
 כלב שמרד בעצת מרגלים, נשא את בתיה בת
 פרעה שמרדה בגלולי בית אביה (סניגיה יג).

כלבו כן פיו יעקב (רש"י תולדות כה, כז).
 כלבוס של ברזל מטילין לתוך פיה (סוטה יט).
 כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה (ריש כלה,
 וע' הכלה, המלך והכלה, השותה מיד, כל כלה, מה
 כלה).
 כלה דלא שמעה לקול חתנה מה היא, לא
 שוטיחא היא?! (פתיח' איכ"ר לא).
 כלה הופכת פניה (ע' הכלה).
 כלה זו מקושטת בכ"ד מיני תכשיטין (ע' מה
 כלה).
 כלה זו ראשה פרוע לעיני כל ומגלה פניה
 לומר לא נחשדתי לדבר עבירה! (יוק"פ ש
 שה"ש תתקפח).
 כלה, כל זמן שהיא בבית אביה צנועה מבעלה...
 (יומא נד).
 כלה כמות שהיא — כלה נאה וחסידה (כתובות
 יד).
 כלה, מקשטין ומבשמין אותה... (שמ"ר כג, ג,
 וע' מה כלה).
 כלה סניא לחמותה... (יבמות קיז, וע' כשם שאי
 אפשר לדור גדי עם נמר).
 כלה עד כמה? כל שלושים יום (יומא עח).
 כלה עיילת לחופה ובעת למיכל, לית דין דיכול
 חתנה בהדה? (זחר פנחס רסא).
 כלה שבירושלים אינה צריכה להתבשם, —
 להתקשט מריח הקטורת (י"ג א 55).
 כלה שהיא צנועה בבית המיה, זוכה ויוצאין
 ממנה מלכים ונביאים (סניגיה י).
 כלה שלימתא כהאי סיהרא דאשתלימת מן
 שמשא בכל נהורא ונצוצי (זחר שמות ב).
 כלה שנמצאת שלימה בבית חמיה ורדופה לילך
 להגיד שבחה בבית אביה (פסחים פז).
 כלה שענינה טרוטות כל גופה צריכה בדיקה
 (תענית כה, שהש"ר ד, ג).
 כלה שעניניה יפות אין כל גופה צריכה בדיקה
 (תענית כה, שהש"ר ד, ג, והוא משל על עיני
 הערה: כשהפרנס טוב גם בני הקהלה טובים).
 כלה לחיה אשר בשדה, כלה לבהמתך מן הבית
 (פסחים נב).
 כלה נבואתך וצא (ברכות י).
 כלה ענן וילך, כן יורד שאול לא יעלה (איוב
 ז, ט).

24
 24
 4b
 1

(סד"ה).

ישגב

כלבא שבוע: ע' ירושלם

כָּלְבּוֹ (כלב-בו): ספר מנהגים ודינים לכל השנה. הלכות תפלה ותפילין וקריאת התורה; הלכות שבת, ברכת הלבנה, חנוכה פורים פסח ופירוש ההגדה; הלכות יו"ט ות"ב, תשובה, ר"ה ויוה"כ, וספר הנקרא מורה מטאים והוא ספר הכפרות לר' אלעזר מנרמייזא (בעל הרוקח), לולב וסוכה; הלכות מילה, אישות, גיטין, יבום; הלכות צדקה, השבת אבידה, רבית; הלכות נדה טבילה, ברכות; הלכות שבועות, כלאים, פדיון הבן, יין נסך, ע"ז; הלכות מאכלות אסורות, אסור והיתר, דין חלב, שהיטה והלכות אבל, בסוף יבואו תקנות רבנו גרשם וגזרות קדמונים (סי' קי"ז); מעשה תורה או מעשה נורא לקוטים מדברי חז"ל (סי' קי"ח); דמות כסא שלמה (סי' קי"ט); מעשה דריב"ל (סי' ק"כ); טעם מילה ע"פ הקבלה (סי' קכ"א); גימטריאות ונוטריקון (סי' קכ"ב); דינים ותשובות מהראב"ן, מהתשב"ץ (סי' קכ"ג-קכ"ז); דין נשיאות כפים, בכור, ההולך לא"י, ארבע אמות לקנין, פקדון וכו' (סי' קכ"ח-קל"ח); דין העובר על החרם (סי' קל"ט); ברכה ערוכה לכל קהלות הקדש (סי' ק"מ); דינים ותשובות מרבנו פרץ, מרבי יצחק בעל המנחל, מבעל התרומה (קמ"א-קמ"ה); דיני מקוה וברכות מרבנו פרץ ואיזה גאוניס (סי' קמ"ו); נוסח כל נדרי לרב סעדיה גאון ועוד דינים (סי' קמ"ז); נוסח החרם להרמב"ם ז"ל (סי' קמ"ח).

[מחברו] הספר הזה הוא ידעת בעלי ההסכמות "מנאון קדמון אשר מרוב ענותנותו העלים והסתיר שמו" יש מיהסין הספר לרבנו פרץ, ויש אומרים שהריב"ש חברו (שלשלת הקבלה וסדר הדורות), והרב חיד"א כתב שמחברו ר' שמריה ב"ר שמחה והוא העתיקו במקצת מספר ארחות חיים לר' אהרן הכהן מלוניל. וכן דעת צונץ (ריכוס 180). ויש דעה אחרת כי הוא הנקרא לפנים ספר הנייר, בן-יעקב אומר שהוא מהדורא קמא מס' ארחות חיים להרא"ה הנ"ל (עי' כרם חמד ח"ה מכתב כ"ב). ספר כל בו נדפס בראשונה בניאפולי בשנת 1490, ופעם שנית בקושטא 1519 ועוד איזה מהדורות (עי' שלעזינגר בהקדמת אורחות חיים ברלין 1902).

מ. ל. ב.

כלדיים: ע' כשדים

כלה: ע' חתן וכלה

כָּלָה, מסכת: אחת מהמסכתות הקטנות שבש"ס. ממס' כלה לא ידעו הראשונים כ"א פרק אחד, ור' נחמן קורוניל מצא כ"י מס' כלה עם בדייתא כוללת עשרה פרקים, נדפס בספרו "בית נתן" וגם בש"ס דפוס

מתיר קסבר שהיא רפואה גמורה ואין הלכה במתו. סימני כלב שומה הם: פיו פתוח ורירו נוטף ואזניו סרוחות (גדולות וכפולות) וזנבו מונחת לו בין ירכותיו ומהלך בצדי דרכים וי"א אף נובח ואין קולו נשמע. ממאי הוי? רב אמר נשים כשפניות משחקות בו, ושמואל אמר רוח רעה שורה עליו וכו' (יומא פ"ג:). כל שבים טהור חוץ מכלב הים מפני שהוא בורה ליבשה (כלים פי"ז י"ג, ועי' ספר הברית ח"א מאמר י"ד סוף פ"ד). הכלבים זכו לומר שירה. ע"ע פרק שירה. מ. מ. ה.

כָּלָב: בן יפונה הקניזי למטה יהודה (במדבר י"ג ו'). אחד מן המרגלים שדבר טוב על ארץ כנען. ונקרא ג"כ בן הצרון (דהי"ב י"ח מ"ב). מרד זה כלב ולמה נקרא מרד? שמרד בעצת מרגלים וכו'. יבא כלב שמרד בעצת מרגלים וישא את בת פרעה שמרדה בנלולו בית אביה (מגילה י"ג. סנהדרין י"ט:). בן קנז הוא? והלא בן יפונה הוא! מאי יפנה שפנה מעצת מרגלים. ואכתי בן קנז הוא? בן הצרון הוא וכו' חורגיה דקנז הוא. עתניאל או יעבץ הוה חותנו (תמורה ט"ז. סוטה י"א:). וחור היה בנו (ממרים) שנשא אחר שמת בעלה הראשון הצרון (שמות רבה פ"מ ד'). כלב היה בן ארבעים שנה בעת שעלה לתור את הארץ. והוא ויהושע לבדם פרו מן המרגלים והודיעו כי טובה הארץ מאד מאד. והם לבדם נותרו מן המרגלים שמתו במגפה על שהוציאו את דבת הארץ רעה לפני בני ישראל (במדבר כ"ו ס"ה, ל"ב י"ב, דברים א' ל"ו).

ולאחר שכבש יהושע את ארץ כנען היה אז בבן חמש ושמונים שנה ועודנו חזק לצאת ולבוא במלחמה ויורש את חברון וחצריו (יהושע י"ד ו', כ"א י"ב). ואת קרית ספר היא דביר לכד אחיו עתניאל בן קנז ויתן לו כלב את עבסה בתו לאשה (שם ט"ו י"ג, שופטים א' י"ב). האנשים המרגלים ששלח יהושע ליריחו היו פנחס וכלב (במדבר רבה פט"ז). חז"ל משבחים מאד מעשה כלב שפירש מעצת המרגלים, ודרשו שחורה אני במרגלים ונאוה אני ביהושע וכלב (שה"ש רבה פ"א ה'), אמר הקב"ה לב אחד היה לכם במרגלים ונתתם לי שני לבבות (לבבתני) זה יהושע וכלב (שם פ"ד ט'). כלב נשתטח על קברי אבות לבקש רחמים שלא ילכד בעצת המרגלים (סוכה ל"ד:), ואמר למרגלים שהיא בעצה אחת עמהם וכאשר היה משתיקם השבו שלשון הרע רוצה לדבר (תנהומא שלח י') ויהם כלב, שהסיתם בדברים וכו' וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם וכו' (סוטה ל"ה.). המרגלים לא רצו ליטול מפירות א"י אלולי כלב ששלף את הזיין וירץ לפניהם ואמר להם אם אין אתם נוטלין או אתם הורגים אותי או אני הורג אתכם (במדבר רבה פט"ז י"ד). כלב היה אחד מן ארבעה מנהיגי ישראל שתבעו שלא כהוגן, ואחד מן השלשה שזימן להם הקב"ה כהוגן (ב"ר פ"ס ג'). אבי אשתו של ר' עקיבא כלבא שבוע מן כלב הוא דאתי

26

7

6

- מ"ט חסדים כמ"ט הרב שכן ז' חסדים וכ"ח כנוק תתי טתי עניש ויש י"ג י"ג
- גם מלוי ע"צ ו"א ג"י כל וורטש סמלוי ע"כ הוא חסד והוא ג"י כל עם צ"א .
- ג מעשר שאל וימן לו מעשר מכל מחומא חיי שרה וי"ל כי מעשר הוא נקודה
- עקריית דמי' והיא מקבלת נש"צ מצינה ונק' כל :
- כלב בן יאנוה הי' גלגול אלישור ענד אברהם והמענה כל ימיו שי"א מכלל ארור
- כנען חסד לאברהם עין ממעבר בו נשמת יהודה בן ישכר ולא נשמלקה
- ז בשעה שהלך לרגל את הארץ נמנעב לו נשמת יהודה כ"ה וכ"ה צל"ת פרשת חיי שרה :
- עוד ממנו חסד לאברהם שם : . (ג) אח"כ הוצרך יומר ומנוגל נשמת כלב
- בבניו בן יהודע גם ציוריע אציו ואח"כ נמנוגל צזכריהו וציוריע אציו :
- ד ולפי שזכריהו חירף את ישראל נעש ומנוגל נעשו ורמו צעמע' ואצטליון
- שמע' נשוא הי' לו רוח דזכרי' ואצטליון נעש :
- ה אח"כ נמנוגל נעש זכרי' בהחסד מי' אליהו די וידאש צעל ר"ח ורמו צרצו
- הרמ"ק ז"ל : (ו) ולעני"ד שנשמת כלב הוא מנחי' צ"ן דמי"ג וכן כלב ג"י (ב) והרא' לזה שאח"כ נמנוגל צבניו והרצו"ל גילה לנו דבניו הוא בחי' צ"ן דמי"ג
- כמ"ט בעי צניו שוב מלאמי צל"ת פ' חיי שרה כדכרי' . (ז) נשמת חור צנה של
- מרים נמנוגל ככלב וי"ש ועברי כלב הימה רוח אחרת עמו רוח אחרות חור לגורי
- הארצי"ל ועי' בעי חור שמור הי' בו נשמת נחור אחי אברהם והוא מנשמת אדם
- הראשון ע"ס :
- כלב בחינת ת"ת דקליפה וי"ש שור וחמור נפיק כלבא צבאל מצינייהו שחמור ושור
- הוא חו"ג והוא המכריע ציניהם בחינת ת"ת ואחרות אמלעיות של שור

④ אצ"ל ה"ח ס"א
 צע"א אלא אצ"ל אמת
 מ. סמ"ע אמת

— בשם "שלימו כדקא יאות". זוהי הדרך לאחרי מתן-תורה, וזהו סימנו של "רעיא מהימנא".

מנהיג הדור, ובפרט לאחרי מתן-תורה, מסכן את עצמו עבור כל בני ישראל ללא יוצא מן הכלל, בין אם יש לזה מקום בשכל ובין אם לאו. הוא אינו נועל בתיבה את עצמו "ובניו ואשתו ונשי בניו אתו"⁷¹, ואילו שאר בני ישראל — "לא בעי רחמי עלייהו", כיון שהם כו', "ובגין כך איקרון מי המבול על שמי"⁷².

רועה ישראל מסכן את עצמו ובמסירות-נפשו בפועל עבור דור שהוא אפילו כמו "דור המדבר" שעליהם אמר ר' עקיבא — אף שהי' אוהב ישראל, ואמר "ואהבת לרעך כמוך .. זהו כלל גדול בתורה" — ש"אין להם חלק לעולם הבא"⁷³, ואעפ"כ, משה רבינו, הרועה הנאמן, מסכן את עצמו גם עבורם, ונשאר במדבר בשבילם, כמ"ש במדרש⁷⁴, כמו שנאמר⁷⁵ "צדקת הוי' עשה ומשפטיו עם ישראל", שמשה רבינו נשאר במדבר כדי לקחת את דור המדבר עמו.

יד. עפ"ז יוכן הטעם שמשה רבינו התפלל רק עבור יהושע י"ה יושיעך מעצת מרגלים", אף שעל האחרים לא התפלל:

בחסידות⁷⁶ מבואר הטעם שהמרגלים לא רצו להכנס לארץ-ישראל — מפני שלא רצו להתעסק עם גשמיות העולם. במדבר לא היתה לבני ישראל שייכות לגשמיות, כיון שהי' לחם מן השמים, מים מבארה של מרים, ואפילו את הלבושים היו ענני הכבוד מנקים ומגהצים⁷⁷, ולכן לא רצו לצאת מהמדבר וללכת לארץ-ישראל, ושם לעסוק עם חרישה וזריעה, ועם בני אדם חורשים וזורעים.

עבורם עצמם — יתכן שהי' זה טוב⁷⁸, כמדובר לעיל שישנם צדיקים שהנהגתם היא מצד קו הגבורות; אבל רועה הדור ומנהיגו — כדי למלא את הכוונה ד"דירה בתחתונים"⁷⁹, בהכרח שיהי' לו הביטול של הנחת עצמו והתעסקות עם הדור.

ולכן לא תמך כלב במרגלים, כיון שאצל כלב הי' הביטול למשה

(71) נח ז, ז.
 (72) זח"א טז, ב.
 (73) סנהדרין קח, רע"א (במשנה).
 (74) במדב"ר פי"ט, יג.
 (75) ברכה לג, כא.
 (76) לקו"ת ריש פרשתנו.
 (77) עקב ה, ד ובפרש"י.
 (78) ולהעיר, שגם הם עצמם נפלו אח"כ ממדריגתם, ובנ"ל (סי"א) שכאשר מקילים באהבת ישראל, שהיא יסוד התורה — הי' נתינת מקום לקולא גם בשאר ענינים כו' (כ"ה בזכרון אחדים — מהנחה בלתי מוגה).
 (79) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

רבינו מנהיג הדור, כמ"ש⁸⁰ "ויהס כלב את העם אל משה", שמשה הוא בחינת "ונחננו מ"ה"⁸¹, ביטול עצמי, ביטול במציאות⁸², ולכן כלב — "היתה רוח אחרת עמו"⁸³.

וזהו הטעם שמשה רבינו ביקש עבור יהושע דוקא — כיון שמשה ידע שיהושע יהי' מנהיג הדור אחריו, שהרי "אלדד ומידד מתנבאים במחנה"⁸⁴, "משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ"⁸⁵, וכר"ת ד"מתנבאים"⁸⁶, ולכן התפלל עבורו "יה יושיעך מעצת מרגלים" אפילו כאשר "כשרים היו", כיון שמנהיג הדור צריך להתעסק עם כולם.

טו. ועפ"ז יובן בעניננו, בנוגע ל"אתפשטותא דמשה"⁸⁷ דדורנו, שהוא — כמו שאר רבותינו נשיאינו — מסר את נפשו עבור בני ישראל, והחיות והמס"נ שלו היתה בענינים פחותים כמו בענינים נעלים (כנ"ל ס"ט):

אף שע"פ טעם ודעת אפשר לערוך "חשבון" — שענין זה יכול להעשות ע"י אחרים וממילא אינו מחוייב לעשותו בעצמו, וכמו כן אפשר לערוך "חשבון" ע"פ שו"ע על איזה ענינים חייבים למסור נפשו, ועל איזה ענינים אין חייבים בזה, ובמילא אסור למסור נפשו עליהם — אעפ"כ, היתה הנהגתם של הנשיאים שלא להכנס בחשבונות כלל, דכיון שהם מסורים לגמרי לבנ"י, עד לאופן ד"ואם אין מחני נא גו" — מה מקום כאן לכל החשבונות ("וואָס גייט דאָ אָן די אלע חשבונות")?!... ועד"ז תובעים גם מכאו"א מישראל — שלא להתחשב בעצמו ("זיך רעכענען מיט זיך") ולטעון שענין פלוני יכול להעשות ע"י אחר, אלא עליו לצאת מכל החשבונות, ולפעול את הענינים הנוגעים לבנ"י, בהתאם להוראותיו של ה"אתפשטותא דמשה" דדורנו, שמניח את עצמו לגמרי עבור בני ישראל⁸⁸.

(85) סנהדרין יז, א. הובא בפרש"י עה"פ שם, כח.
(86) ראה בבעה"ט.
(87) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).
(88) חסר סיום השיחה בענין י"ב תמוז (המו"ל?).

(80) פרשתנו יג, ל.
(81) בשלח טז, ז"ח.
(82) תו"א יתרו סח, ג. לקו"ת ויקרא ב, א.
(83) פרשתנו יד, כד.
(84) בהעלותך יא, כז.

העם" — אין זייער ווייט פון דורך
הפשוט, און רש"י דארף עס גארניט
שוולל זיין.

(ב) ווען מ'זיט די ווערטער "את כולם"
מיינט רש"י דעם גאנצן פאלק, ווערט
דאָ די קשיא (דלעיל ס"א) נאָר
שטארקער; פארוואס אין ער גיט מען
חוק פון פסוק און די ווערטער "את
העם"?

ג. דערנאָך שטעלט זיך רש"י אײף
די ווערטער "אל משה" און אין
מפרש: "לשמול מה שידבר במשה"
— אַן "אל משה" מיינט (ניט צו
משה'ן גופא — וואָרן דאָס האָט דאָר
גיט קיין המשך צו "ויהי — השורוק"
נאָר) ווען משה — וואָט כלב וועט
רעדן וועגן אים.

אויך דאָ אין גיט מובן — ובהמשך
צו פריער: וואָט אין מברין רש"י
צו טייטשן אַן "ויהי" מיינט "השורוק"
ובמילא מוז ער לערנען אַן "אל משה"
מיינט, צו כלב'ס רייד ווען משה;
ער האָט דאָר געקענט טייטשן אַן
"ויהי" מיינט "ואצית" אָדער "והי"
סיה"ו, וואָט דאָן וואָלט מען געקענט
לערנען "אל משה" — צו משה'ן —
כפשוטו ממש?²

אפילו אה"ל אַן לידע רש"י, אין
דער איינציקער פירוש וואָט מ'קען
לערנען אין ויהי אין לשון שתיקה —
האָט מען דאָן אפילו לויט דעם פירוש
געקענט לערנען, "אל משה" כפשוטו,
אַן כלב האָט זי געמאכט שווייגן כלב
זי זאָל זיך צוהערן צו משה'ן, און
כאטש אין פסוק ווערט גיט דערייזילט
אַן משה האָט דאָן עפעס גערעדט —
קען מען אָבער לערנען, אַן כלב האָט

(8) אף שגם כפי "אל משה — במשה"
נמצא בכ"מ: וואו (ו) אצ גבי ואל
פרעה גו, ועי'.
(9) וכפירוש השי"ח כאן (ומפרש כן בכי-
ותו רש"י: אבל ראה לזה הערה ז').
(6) ואף שאינו מסופר בתוכו הקור-
מיט שילוב העם — י"ל, שזה מובן מעצמו
(ער דאס האנד הכתוב לערש) שכשהוא
המרגלים ואמר "אפס כי עז העם גו"
(ובכ"ט ששילוח המרגלים היי "לפי שבאו
ישאג ואמר ושלחה אנשים לפנינו" —
רש"י ריש פרשתו) — דיברו זהו כל העם.
וראה רמב"ן (סוף פסוק כט): "ואת החלו
כל העם להחאות זה טעם וזהו כלב כו".
וראה ערוך ספרנו באן.
(7) בשי"ח כאן, שכוונת רש"י ב"את כו-
לם" היא, שהשורוק רק את המרגלים, אבל
בפשוטו, והלשון "את כולם" בא לדבות
ולא למעט.

ע"פ

העם" מיינט דאָס גאנצע פאלק, און
דערייזילט דאָרף עס רש"י מפרש זיין,
אין אָבער שווער: אַט דער פירוש
"את כולם" אין דאָר מפרש די ווער-
טער "את העם" — גיט די ווערטער
"ויהי כלב", אין פארוואס זאגט עס
רש"י אײף "ויהי כלב" (און בהמשך
צו זיין טייטש "השתיקה")?

ב. בהגות צו רש"י'ס חידוש, את
כולם" און דעם המשך פון זיין חק-
ודש צום פירוש "השתיקה", האָט מען
לכאורה געקענט פארענטפערן:
דער תרגום אונקלוס (וואָט ער אין
קרבן צו פשוטו של מקרא: און אין
פיל ערטער ברענגט רש"י אַ רא"י
פון אונקלוס) אין מתרגם "ויהי כלב
— ואצית כלב" (ער האָט דעם פאלק
געמאכט זיך צוהערן) — און אויך
רש"י קען אַזוי טייטשן ווי געעפענט
ענלעך דערצו — "הסכת ושמע".
אויך קען מען טייטשן "ויהי" מלשון
הסכת, אַן כלב האָט זי צוגערעדט,
איינגערעדט, לויט די ביידע פירוש'ים

אין פארישטאנדן, אַן "את העם" אין
פירושו כפשוטו: כלב האָט געמאכט
אַן דאָס (נאציע) פאלק זאָל זיך צו-
הערן צו משה'ן; אָדער ער האָט אייג-
געריעדט דאָס (נאציע) פאלק זי זאָל

(2) משא"כ הרגום יעי שמבא — וַא-
פיל בספרות ובכ"מ מקומות — מרח"ל
ומתרגם כאן: וסוף כלב. עייש.
(3) ובה כו ט (וראה פיש"י שם).
(4) ראה סוטה לה, א: שחיתו בדברים
וראה גם "והקדוק רש"י: שפירש שכוונת
רש"י בפירושו "השתיקה כו" וואו — לש-
לל הפירוש ד"השתיקה".

א. פון פסוק ויהי כלב את העם
אל משה גו, אין רש"י מעתיק "ויהי
כלב", און אין מפרש: "השתיקה את
כולם".
בהשקפה ראשונה לערנט מען, אַן
רש"י מיט זיין פירוש אין אויסן צו
אַפטייטשן דעם וואָרט "ויהי" — אַן
ער מיינט "השתיקה".

אָבער עפ"י אין שווער:
(א) פארוואס אין רש"י מעתיק דעם
וואָרט "ויהי" כלב" בעת ער אין
מפרש נאָר "ויהי"?

(ב) צום סוף פון אַלע זיינע פ"י
אין אומער פסוק שטעלט זיך רש"י
נאכאמאל אויסן וואָרט "ויהי" און אין
מפרש: "לשון שתיקה" און ברענגט
דאָרט דיוגמא פון אַזערע ערטיער
וואו "הי" מיינט שתיקה — היינט ווי
קען מען זאָגן אַן מיט זיין גאָר ערטיער
פ"י "ויהי כלב" — השתיקה את כולם"
מיינט ער אפטייטשן דעם וואָרט "ויהי"
(אַ זאָך וואָט ער מוט ערשט גאָר צום
סוף)?

(ג) צוליב וואָט אין ע' מוסריף (נאָר
זיך פירוש "ויהי" — השתיקה") די
ווערטער "את כולם"? און די שאלה
אין אַ דאָפלטע: (א) וואָט אין רש"י
מודש מיטן זאָגן "את כולם"; אויך
אַן פריש"י וואָלט מען עס לכאורה גע-
וואוסט, וואָרן דער פ"י הפסוק פון
"ויהי כלב את הנס"י איי, אַן ער האָט
משתתף געווען דעם גאנצן פאלק?
(ב) אפילו אה"ל אַן אילול פריש"י
וואָלט מען גיט געוואוסט אַן "את
כולם" פריש"י ג, ל.

והאנען נעמט רש"י אז "עלה: נעלה" מיינט "אפילו בשמים כו" ?
 מפרישים זאגן¹⁰, אז רש"י'ס הכרח צו לערנען "אפילו בשמים כו" אין פון דעם כפל הלשון "עלה נעלה"; ווען כלב וואלט גענומען גענוג צו זאגן בלויז — וואלט געווען גענוג צו זאגן בלויז (אין מאל) "נעלה".

מען קען אבער אזוי ניט לערנען, ווייל בכ"כ מקומות געפינט מען, אז בכדי צו מדגיג זיין אן ענין, זאגט מען ניט בלויז דעם "פעל" נאר אויך דעם "מקור" (אזוי ווי אין דער פרי-ערדיקער סדרה: וואו עס שטייט "ירק ירק"; און אויך אין אונזער פסוק גופא "כול נוכל" ¹¹) — קען מען דאך אויך דא זאגן בפשטות, אז "עלה נעלה" מיינט לאיך-ישראל, און דער כפל הלשון איז בשביל ההדגשה והיותו הענין. פארוואס לערנט רש"י אז דאס מיינט "אפילו בשמים כו" ?

1. צום סוף פון זיין פירוש אין פסוק זאגט ער: "ויהם — לשון שתקיה" און בריינגט דוגמאות צו דעם.
 אין ניט פארשטאנדיק וואס רש"י ווארט מיט זיין פירוש "ויהם לשון שתקיה" ביז לאחרי זיין פירוש אויף "עלה נעלה": דאס וואס ער איז פריער מקדים זיין פ"י אויף "אל משה" — קען מען מסביר זיין, אז דאס קומט בהמשך צו זיין פירוש "השתיק את כלם" (אז ער האט אלעמען משתיק געווען בכדי "לשמוע מה שידבר ב-"

רש"י'ס פירוש איז לכאורה גענומען פון גמרא¹², און אין גמרא שטייט אז כלב האט געזאגט "הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והאכילנו את המל". אבער רש"י אין משנה און שרייבט אנדערש ווי אין גמרא: ער איז משתיק "הוציאנו ממצרים" און איז מוסיק "הגני לנו את השלי" ¹³ ?

2. דערצאך שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער "עלה נעלה" און זאגט: "אפילו בשמים והוא אמר עשו סוף-מות ועלו שם, נעליה בכל דכרתי". אין אויך אין דעם ניט מובן: דער פ"י הפשוט פון "עלה נעלה" איז לכאורה, ארויפגיין אין ארץ-ישראל — ובדוגמה "לא נוכל לעלות" ¹⁴ וואס די מדגלים האבן געזאגט, וואס דער-מיט ווערט געמיינט לעלות לא"י. פון

13. סוטה שם.
 14. (14) הטעם לבייש רש"י "הוריד לנו את המל" ומשנה הלשון הגמרא "האכילנו כו" — י"ל בפשטות: (א) הונת כלב היה בעקרו [לא למות הטובות שעשה בשה, כיא] להוכיח את כחו של משה (שיכול לעשות נפלאות כו' ולכן צייט משה יכול נוכל לה- וזהו ראי' מהורות המן * (ב) מה שעשה חסה הוא הורות המן (שהרי אכלו אותו בפני האזינו ולא שמשה האכילם *), שלכו, גם כפי האזינו שם (אף שפונה הטובות שעשה משה) — כותב רש"י "הוריד את המל".
 15. יג, לא.
 * מטעם כ' בסוטה שם י"ל שמונה ה- טובות, שלכן חטיב "הוציאנו ממצרים" (אף שאי' הוכיח על ידו את הארץ — ראה הללו ס"י) — כי היא טובה חכי גוזה (ראו רש"י יתרו ית' טז).
 ** ומימי (בתענית) יא, ד. יד. יח.
 יאכלנו בשר" (וגא' מי יתו לנו" וביד' ב) — כי אכלו שחתאו תאוה (לאסיל), אמרו מי יאכילנו, שזה הענין להם. (והענין, ש' דברר משה — שם, יג — מפורט מתה לנו בשר ונאכלה".

השומע הי' סבור שבא לספר בגנותו, ומתוך שהי' בלבם על משה בשביל דברי המרגלים, שתמן כולם לשמיע גנותו ¹¹. אמר הלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגני לנו את השלי".

אויך דאך ארף מען פארשטייט: פון וואנען נעמט רש"י אז כלב האט גע- זאגט דוקא די דריי ענינים וועלכע משה האט פאר זיי געטאן (קרע את הים, הוריד את המן והגני את השלי), משה האט דאך געטאן פאר אידן א סך זאכן, אנהויבנדיק פון דעם עיקר — יצ"ת. וואס זיינען דא נוגע דוקא אטידי דריי זאכן ¹² ?

די קשיא איז נאר שטאקער: במתאר של כבוד (כי אז לא הי' בכוח להשתקם), הוכיח לומר שאמר, מי עמ רמ"י, ובפרט שלשון זה משתמע לתור אפי' הם סברו שאומר, מי עמכם" לפי שאינו מתשבזי, וכאלו שכל המעלה שלו הוא רק שהוא בו עמכם (ראה סנה' מא, ריש ע"ב); ואלבא דאמת, באמירת "בו עמכם" כבוד עור יותר מזה שהי' קורא אותו בשמו ובתואר של כבוד, שהרי ייא (ש"ל) יודי טרם"ב סקכ"ד) שבפניו אין להוכיח שמו כלל.

11. ומה שכחב רש"י (לקמן יד, כד) "אמר אוי עמכם בעצה". ועיי' כו הי' בו כח להשתקם" — "אני עמכם בעצה" היי' זו תוכן אמירתו (שבתקומה — היי' בקיא ודו' — פירשה במילואה).
 12. ובפרט שבפשי' האזינו (לב, מח) שמונה טובות שעשה משה לבני' בוסוף גם יצ"ת, העלאת הכור ונתינת החותם.

* אבל אין לומר שמיש רש"י "בן נמרים" וזא "משה" הוא רק בכדי שיטעו סבוחונו לנאג (ראה רא"ס כאן) — שהרי גם מחלשון "ויל' זו בלבד טעה לז"י (גם באם הי' אומר "משה") הי' סביר'ט שבא לזכור בנתינתו, ומי'ל לרש"י שאמר זאג כנאמר במקרא זה "משה" יא, "בן עמ רמ"י ? ולכן נראה שחתכת רש"י היא — לפי שאטור זקרוה לרבו בשמה, כפופים חתמה.

זיי שטייל געמאכט מיט דער טענה זיי זאלן זיך איינהערן צו משה'ן, ווי אב"ד דערע פון מפרשי המקרא לערנען ? — אדער: אל חסה (י'י זאלן הערן משה'ס מיינונג *). וואס ער (כלב) גייט זיי זאגן ויאמר עלה נעלה גוי

— (און דער פ"י "ויהם גוי אל משה" וועט זיין: "ויהם (השתיק)" דודד זיין טענה "אל משה" און לאחרי זאת — ויאמר (כלב) עלה נעלה וירשנו אותה". פארוואס מוז רש"י לערנען "אל משה" — צו כלב'ס דיבור ונטן משה'ן, און ניט צו משה'ן ?

2. בעת רש"י איז מפרש "לשמוע מה שידבר במשה" (אז כלב האט אלע- מען שטייל געמאכט בכדי זיי זאלן זיך צוהערן צו זיינע רייד וועגן משה'ן), אין רש"י מפרש דעם מישעל ווי אזוי ער האט עס דורכגעפירט: "אזרח ואמר ולי זו בלבד עשה לנו כן עמכם ¹⁰.

9. ועיי' פירוש הספרנו כאן. וראה גם ארז"ח ובמ"ח כאן.
 10. ועפי' מחורצת תמי' גודלה, דלכא'י: איר זה שתק משה ולא אמר דבר כל היום והוא שהצאנו המרגלים דעת הארץ וכל זה לילה שלאחריו והיונם? וגם דברי משה בזה ש- בפי דב"ס (א, כס) — פשטת הכתובי' שם מוכיחה שבא לאחרי "והכחו בהאליכם ותא- מרו גוי" — שזה הי' לאחרי "לילה ההוא" כמפורש בפירשנו (ולא כמשי'ל בספרנו כאן בארץ "אלי" וראה במד"י ותחזתא כאן ערו'ס אשתוליו אבירי לה.
 10. ראיית רש"י שכל אכור "בן עמר רמ"י" ולא "משה" ובפרט שנקרא כאן חפורש "מישה", וכדברי רש"י עיי' "במשה": אסור לקרוא לרבו בשמו בלי קדימת חזקו של כבוד — כמו "מורתי", "רבי" וכיו"ב (סנה' ק' א ורש"י שם), וגם הבן חזק למקרא יודע מה שהי' למד כבר את המש'ל שנקרא יודע כלאם" (בתעלותך יא, כח) שבפשטות מה שחוקט'ך יהושע "אחונ"י הוא מסע זה וגם בודא ויזכור אותו שלא יקרא את רכו בשמו בלי קדימת "רבי".
 ומכיון שאי' הי' לכלב לקרוא את משה

עם בלייבט נאר אבער ניט מורבן :
 וואלפן די מורגליים גערעדט בונגותו
 של משה, איז דאן פארשטאנדיק אז
 דורך יוצע רייז אין משה'ס מעלות
 נאט ער סותר געווען טענות המרגלים:
 די מרגלים האבן אבער בכלל ניט גע-
 רעדט וועגן משה'ן זיי האבן נאר גע-
 טענה'ס, אפט בי עז העם היישוב בארץ
 גו', וויינט ווי האט זיך געקענט ווירקן
 זיין רייזן במעלותיו של משה בעת
 ער האט זייערע טענות ניט אנגערייזט?

— דערפאר לערנט רש"י, אז ער
 האט גערעדט וועגן אעקלעכע מעלות פון
 משה'ן וועלכע האבן אפגעווארפן די
 טענות המרגלים, כדלילן.
 ט. די טענות המרגלים זיינען
 בכלל, באשטאנען אין דריי ענינים:
 א) די גבורה פון די מענטשן און די
 שטארקייט פון די שטעט אין א"י גופא
 — "עז העם היישוב בארץ חזקיהם
 בצורות גדולות מאד וגם ילידי הענק
 ראינו שם", ב) אויך אויפן וועג, נאר
 אידער מען גייט אריין אין א"י, גע-
 פינען זיך פון די שבועה אומת —
 "החגי הייבוי והאמורי יושב בהה"
 והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן"
 — וועלכע וועלן ניט דורבלאזן צו
 קומען אין א"י, ג) בעת זיי האבן
 דערמאנט די אומות וועלכע געפינען
 זיך אויפן וועג קיין א"י, האבן זיי
 צום אַלעס ערשטן געזאגט "עמלק
 יושב בארץ חגב" — כאטש עמלק
 איז ניט פון די שבועה אומות — ווי
 רש"י זאגט, "לפי שבכו בעמלק כבר
 הוכיחו מרגלים כדי לראש".
 אַרד זיי ענינים בדברי תורה.
 ל"ם, האבן אויסגעוויקלט פארשידענע
 סברות און טענות וואס האבן גע-
 זאגט א ספק אין דעם וואס דער א"י-

שאפן די מסקנא, "לא נוכל לעלות".
 ומבין, אז דער סדר פון די טענות
 איז געווען פון הקל אל הזמור:
 לכל לראש האבן זיי געטענה'ט אז
 מצד דער שטארקייט פון די מענטשן
 און די באפעטיקונג און גרויסקייט
 פון די שטעט אין ארץ ישראל, וועט
 מען זיי ניט קענען איינגעמען, אבער
 מיט דער טענה האבן זיי זיך ניט
 באהענגט, זיי האבן געוואוסט אז אידן
 זיינען מאמזיגים בוג מאמזיגים, ובמילא
 גלייבן זיי זיכער אז וויבאלד דער א"י,
 בערשטער האט געזיכט גיין קיין א"י,
 וועט ער זיכער פאר זיי מאכן גיסים
 — וואס דעם אויבערשטן גיסים
 האבן זיי זאן שוין אליין געווען —
 און זיי וועלן איינגעמען אויך א
 שטארקן פאלק.

דערפאר האבן זיי זיך מוחזים גע-
 ווען און דערמאנט עמלק'ן אנמערק-
 זיק דערמיט, אז כשם ווי ביי מלחמה
 עמלק האבן זיך די אידן אפגערייט,
 כ"ל, דערפאר וואס זיי אליין האבן
 דערויף געגעבן א גמגמ מקום אז
 עס זאל זיין "התלב בא וחושר את"
 כ"ם, מיט דעם וואס ביי זיי איז גע-
 ווען א ספק "היש ה' בקרבנו אם
 א"י" —
 (האבן די מרגלים אנגעוואונקען א) אזוי
 וועט אפשר זיין אויך איצטער:
 מצד דעם וואס בא די אידן איז ווידער
 אזא ספק, והראי' זיי האבן דאך געזאגט
 צו משה'ן "משלוח אנשים לפנינו
 ויחפרו לנו את הארץ" און ניט פאר-
 לאזט זיך אויף דברי הקב"ה, אעלה
 אתכם לפני מצריים אל ארץ טובה
 ורחבה": (ווי האבן הייסט עס, גע-
 האט א ספק אין דעם וואס דער א"י-

רש"י בשלח י"ו ה'
 (21) ראה רש"י ויש פרשתו, וראה גם
 רש"י דברים א' כ"ב

ה' ווען מען קומט אפליאגן איינע-
 צום א טענה, ובפרט ווען יענער האלט
 זיך שטארק ביי זיין טענה, איז ע"פ
 ריב וייל ער זיך גארניט איינהערן
 וואס דער צווייטער זאגט אין בא-
 טראכטן אז יענער איז געווען און
 אפילו ווען ער ווערט יע — אז עס
 אן שימה לב.

און דאס זאגט רש"י, אז דער אויפטר
 פון "וידם כלב" איז באשטאנען אין
 דעם וואס "השתיר את כולם": ער
 האט געמאכט שוויגן (ניט נאר די
 מרגלים נאר אויך) די אלע אידן וואס
 האבן געהאלטן מיט די מרגלים, ביי
 אפילו די מרגלים גופא וואס האבן
 געוואלט באווייזן דאס פאלק אז "לא
 נוכל לעלות"; זיי אלע זיינען איינגע-
 שטיילט געווארן און זיך צוגעהערט צו
 כלב'ס דיכור במעלות משה (— ווי-
 נטרין אז ער וועט רעדן בנחמה).
 און דערפאר שטיילט זיך רש"י אויך
 "וידם כלב" (ניט בליין אויפן ווארט
 "וידם"), ווייל רש"י איז זאן אויסן
 (ניט דעם טייטס פון ווארט "וידם")
 — דאס איז ער מפרש בעיקר
 כסוף פירישן — וואו דעם ווידום
 וואס איז געווען אין ורה כלב, אז
 כלב האט משה'ן געווען אר כולם
 (אויך די וואס האבן געוואלט הערן
 גנוחן של משה, אז אויך זיי האבן
 זיך צוגעהערט (און איינגעהערט) "מה
 שידבר במשה" — צו כלב'ס ריין
 וועגן משה'ס, . ומלכותו: 10

19) אבל אין לפרש שהמנהג בהחיות
 "וידם גר אל משה" ורא ששתיק אהם
 ע"י שזשבו שיספו בנחמו של משה (וכי-
 משמע קצת בגויה נאח) — כי ליי"י אמי-
 רוח, קיע לו את חים וכו"י לא נדמה
 ככל בפסוק של מקרא, וא"י יתכן הו
 (נפרט לפי המבואר לילן ט"ס ט"ז, ולכן

18) ואלו לומר שכוונת הכותב ב"וידם
 כלב" ורא, לומר און הו כלב כולל לומר
 "עלה ונלה גו" לאחר טענת המרגלים
 (כי כסתם ה"י אז רעם במנהג ישראל, ורא
 די אפשי לישמע קולו) — שהרי אפילו
 לאחר ש"ייתו את קולם גר וילתו גר"י
 אחר יחיע וכל "כוונה ווארן גזר נאר
 גר"י וכל חסדו שמו מה שגמרו (כדמכח
 ממה שרצו לרבות אהוב) אף שלא ידחה
 או התקמה ז"ו יחיע".

מכרת כבנות. (אז י"ל שב"אל משה" גר-
 מון ב' הענינים.)

יא. עפ"י ווערט אבער שווער : וויבאלד אז דורך "ויהי כלה את העם אל משה" דורך זיין זאגן משה'ס מעלות, האט ער שוין אפגעשלאגן די מענות המרגלים — צוליב וואס האט ער געדארפט מוסיף זיין "עלה נעלה וירשנו אותה"?

מען קען ניט ענטפערן, אז לאחרי ווי ער האט אפגעשלאגן אלע טענות המ-רגלים (וואס איז מרומז אין די ווער-טער "אל משה"), האט ער מסיים געווען די מסקנא און אויספיר פון דעם: "עלה נעלה גו" — ווייל פון לשון הפסוק "ראמוך עלה נעלה גו" איז מוכח, אז דאס איז געווען אן אמירה מיוחדת (און ניט דער אויספיר פון "אל משה").

דערפאר לערנט רש"י אז "עלה נעלה" מיינט (ניט עולה זיין קיין א"י, נאר א נייער ענין): "אפילו בשמים כו". כלב האט דערמיט מוסיף געווען אז ענין חדות, אז אפילו ווען משה זאל זאגן "עשו סולמות ועלו שם" (בשמים) וואס דאס איז ניט בלויז אן ענין וואו מען דארף אנקומען צו ניסים, נאר ס'איז אינגאנצן ניט ברור מציאות העולם — איז אפילו אין אצט פאל "מצליח בכל דבריו"?

הענינים לפי סדר הזמנים (וראה לעיל העי-רה 27).

29* גם בפשוטו של מקרא מצוינו דרונות בנינים — ראה פרש"י וראה (ט, כד), 30) הדישיכות לזכרון "אל משה": בהו בא חזק דבריו שיכולו לחבוס לאי: מכיון ש"עלה נעלה" — אפילו באם יאמר משה (אף שהי"ע של "נמועתי"), היי וואו ש"י, וירשנו אותה" (שאזי פלא כ"כ במצוה נעלה", ראה לעיל הערה 17).

28) שמה שהתקן יא, כב. — חט לים ומצא להם" (בהתקן יא, כב). 29) ומה שרש"י מפרש "חוריד לנו את המן" להגיד לנו את הלקוח" — כי כותב

יאכילנו בשר" איז געווען בלויז "שם-בקשים עלילה" און פונדעסטוועגן — "הגיד לנו את השליו", איז דערפון מוכן, אז אויך לאחרי שילוח המרגלים וועט זיי דער אויבערשטער ווייזן ני-סים;

און אויף דער טענה "והחתי והיבוסים גו ועל יד היריד" איז געווען זיין ענטפער צו זיי "והיריד לנו את המן": אויך דער מן וואס איז געווען אין מדבר, איז געווען ניט קיין ענין עיקרי — די גאנצע הליכה במדבר איז דאך געווען בלויז א הכנה אויף אנקומען אין א"י, און פונדעסטוועגן "היריד לנו את המן" — איז דאך דערפון גערודנען, אז דער אויבערשטער וועט מאכן ניסים אויך אויפן וועג, ביי דער ורכוה צו כיבוש ארץ ישראל"?

יכז) ישותות מים ממד"י (אלא שהיה למי מר בקט עלינו רחמים ולא להחלינו — שם טו, נב, רש"י שם, כה), וע"ז ברפ"ד — "ואין מים לשתות" (כשלה יו, א), ובמלאה אין משם ראי' לעינו שילוח המרג-לים ולבן חלוקי' כלב להבא ראי' משליו שבקשו עליה.

27) רש"י בהקדמות יא, א, ה. ואפשר לומר, שבמהני לנו את השליו" תמכות גם להחיל השליו" (כשלה טו, יג) — כי גם אז "בשר שאלו שלא כהונתו" (רש"י שם, דח) — אף שיקר בחותו היתה להשליו הנזכר פה בהקדמות, לפי שיקשו עליה, וראה חלול הערה 29.

28) אבל אין לומר קיחד מוח: גם בשביל המנוסה לאי, לא הי' הכרח גמור לירידת המן, שהרי הי' לים און וקר וכי' ובמילא לא הי' חתים ברוב עז בלי מן, ואיך מוכן ש"מק"ש היתה עשה ניסים בנוגע להזהר המוכרחות בשביל המנוסה לאי.

— שהרי מפורש בקרא (כשלה טו, ג) "להמת את כל הקהל הזה ברעב" וע"ז נאמר להלחם שאלו כהונתו, ואף שהי' להם צאק ובקר הרי מפורש "הצאל ובקר יש-חט לים ומצא להם" (בהתקן יא, כב). 29) ומה שרש"י מפרש "חוריד לנו את המן" להגיד לנו את הלקוח" — כי כותב

פערט: "קריע לנו את הים" — אויך ביי קי"ס האט געדארפט זיין א מל-חמה, וואס ע"פ טבע האבן זיי ניט געקענט מוצן זיין, און דאך האט מען דאך געזעהן אז "קריע לנו את הים" און עס איז גאר צו קיין מלחמה ניט געקומען (דער אויבערשטער אליין האט מלחמה געהאלטן פאר אידן; ובמילא וועט אויך איצטער דער אוי-בערשטער מלחמה האלטן פאר זיי מיטן "עם היושב בארץ"?)

[און דעריבער האט כלב געזאגט "קריע לנו את הים" און ניט "הוציאנו ממצרים": וויבאלד ער האט זיי גע-וואלט ענטפערן אויף דער טענה "כי עז העם גו", און דאס איז דאך פארבונדן מיט תלחמה אנקענען "עם היושב בארץ", האט ער זיי ניט גע-קענט ברענגען א ראי' פון יצי"מ — דאָרט איז דאך ניט געווען קיין מצב של מלחמה, אדרבה: די מצרים האבן גאר געטריבן די אידן ארויסצוגיין פון מצרים?; דערפאר האט ער געזאגט "קריע לנו את הים", וואס ביי קי"ס איז געווען "ה' נלחם להם גו" 28]; אויף זייער טענה "עמלק יושב בארץ הנגב", האט ער געענטפערט "הגיד לנו את השליו" 29: אויך די טענה "מלי את רכמי" 23).

23) רכמי שאמר להם משה (זברים א, ל) "הוא יחוס לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים".

24) בא יב, זב, לב, לט.

25) ואף שגם בר"ט אמר, "המבלי אין קברים במצרים גו" (שם, יא) וגם בירי-דת המן — "ולונו גו" (שם טו, ב) ואלו] [וכן במה' (שם טו, כד) ורפדים (שם יג, ב) ועוד] — מ"ע חזקין כלב להבוי יא"י משליו וקא, כי לפני קי"ס הו"י נהוים בצרה" (רש"י שם יד, טז) וכו' כמו "הלחם שאלו כהונתו" (רש"י שם טו, דח), [וע"ז במה' שהכתוב מעיד, ולא

בערשטער האט זיי צוגעזאגט — בדומת דעם ספק "היש ה' בקרבנו אם אין", קען זיין אז צוליב דעם חטא וועט דער אויבערשטער פאר זיי ניט מאכן קיין ניסים.

אבער אויך מיט דער טענה האבן זיי זיך ניט געקאנט באנגענען: ווי-באלד אז אויך לאחרי זייער זאגן "גשלתה אנשים לפנינו גו" האט דער אויבערשטער מסכים געווען און גע-זאגט "שליח לך אנשים ויחורו גו" (און זעלבסטפארשטענדלעך אז דער שילוח המרגלים איז געווען א הקדמה מיזאל דערנאך זיין קיין א"י 22) — וועט דאך זיכער דער אויבערשטער זיי געבן כח צו קענען איינגענען א"י.

— דעריבער האבן זיי מוסיף געווען א דריטע טענה "וחחתי והיבוסים הו-אמרו גו והכנעני גו על יד היריד", וואס מצד דעם — "לא תוכלו לע" בור"; דערמיט האבן זיי געמיינט, אז אפילו אויב דער אויבערשטער וועט יע ווייזן ניסים ביי כיבוש א"י — וילי ער האט אנגעזאגט אידן איינצו-נעמען א"י, איז אבער קיין ראי' ניט אז ער וועט מאכן ניסים אויך ביי ענינים וואס זיינען בלויז א ורכוה צו כיבוש א"י.

און אויף דעם האט כלב געזאגט דריי ענינים וועלכע משה האט געזאגן — קריע לנו את הים וחוריד לנו את המן והגיד לנו את השליו — אפ-שלאנגדיק דורדעטען זי דריי אויב-נ-דערמאנעטע טענות פון די מרגלים.

י"ד. אויף זייער טענה "על העם הירשב בארץ גו", האט ער געענט-פערט וואך שביש"י ריש פרשתנו "חיתים שאני נתון להם מקום לעשות כו", הרי [נוסף לזה שהוא רק נתינת מקום] פשוט שותם לא ידעו שנתו נתונה כו'.

22) וואך שביש"י ריש פרשתנו "חיתים שאני נתון להם מקום לעשות כו", הרי [נוסף לזה שהוא רק נתינת מקום] פשוט שותם לא ידעו שנתו נתונה כו'.

לל די הגבלה פון "גמנועות" —
עלה געליה אפילו בסמים.
י"ד. די הוראה פון כל הגיל בעי-
בדחמינו :

יעדער ארי, אין וועלכן ארט ער
זאל זיך ניט געפינען — וואס וואו
נאר א איד קומט אין דאך "מחזיק
מצדדי גבר כווננו" — אין ער א
שליח פון אויברשטן צו מאכן פון
דעם ארט "ארי ישראל" : אז די
טביבה אין וועלכער ער געפינט זיך
זאל זיין אזא וואו עס איז קענטיק
דער ענין וואס איז די מעלה פון ארי
ישראל מצדע — אז "חמיד עניני ה'
אלקיד בה"ם" — ניט בלויז שבת
ויק"ט, נאר "מראשית השנה ועד אחר-
רית שנה" ¹⁰.

און וויבאלד אז א איד ווייט ארי-
"אין הקב"ה בא כטרוניא עם ברין"
ת"י ¹¹ ובפרט אז ער זעט ווי כמה
וכמה פון זיינע חברים האבן מצליח
געווען אין דער דאזיקער שליחות
און זיי האבן געמאכט זייער טביבה
פאר א אידישע טביבה, אריז יש-
ראל" (א "אירישע" שטיקל ערד),
במילא גלייבט ער אז אריז ער האט
בבת צו מאכן פון זיין טביבה "אריז
ישראל".

אשר בה"י זו אין קץ ותכלית כו"ה, ב)
מכיון שלמעשה יודך תכסות, נמשך עייז
מבחי" אור הבלג, ככפנים.

43) וואו ערדיז לקיי"ש ח"ה שיהיה ב'
לפ' תולדות סעיק ו', השמש האומר למעשה-
רות וצחק — ענין ההעלאת, הנרבותה
החבובת מהא פעמים כמה לאחר הצמיחה
ולאחרי תמורה למעשרות. ע"ש.
44) תהלים לז, כג. וראה תורת הכעש"ט
עייז (הובא בהיום יום ע' פת).

45) ראה ערדיז מענה תמצ' (לקיי"ש ח"ה)
סיע 621.
46) עקב יא, יב.
47) עייז ג, א.

י"ג פון די מעלות אין "העלאת
מלמטה למעלה" אויף "המשה מלמעלה"
לה למטה" (א "המשה מלמעלה מ"ט"
היות אז עס קומט תלמדה, נעמט
עס ניט דורך אויף אויפלי דעם מטה.
אבער ביי "העלאת מלמעלה" —
ווערט דער "מטה" גופא געלעה ¹². ב)
דורך דעם זיכר והעלאת המטה, אין
מען משלים בכיכול דעם כוסף
והשוקה שלמעלה וואס "למעשה יודך
תכסות" ¹³, און במילא ווערט דורך
דעם נמשך א סך א העכערער אור
ווי דער אור וואס ווערט נמשך מל-
מעלה מצד עצמו ¹⁴.

און דערפאר, אין דוקא כלב ופעל-
כער אין צאל געווארן פון די מרג-
לים דורך זיין אייגענער תפילה —
העלאת מלמעלה" ¹⁵, ער דוקא האט
געהאט בבת משתוקק זיין את כלם ;
פעליז א ביטול און אז עלי, אויך
אין דעם מטה בין — אפילו אין די
מוגלים. און דורך דעם וואס ער האט
אויפגעהויבן אויך דעם מטה, האט
ער ממשיך געווען אז אור ברחי מוג-
בל כלל ¹⁶, וואו ס'איז ניט שייך אפ"י

38) ראה לקיי"ש ח"ה שיהיה ב' לפי לך
סעיק ה', ושי"ג.
39) אירוב יי, טו. וראה בדרושים (ד"ה
והבדחת את ה"א אה"ת פ' משפטים. צאנה
וראנה עור"ת. לא חתי, משכלה תשי"ב.
ויעוד) הנבארים הענין דעבחה צורך גבוה.

40) ראה ערדיז לקיי"ת (שה"ש כב, ג.
ובכ"מ) שההשפעה הבהא עייז אתעול"ת, היא
מבחי" פרימית יותר מההשפעה הנמשכת
מצד כי שיהיה ב' לפי שמה וראה גם לקיי"ש
ח"ה שיהיה ב' לפי שמה וראה גם לקיי"ש
41) ובפרט לפי הנבואה באה"ת ה"ל
(העקב 34), שמה שילך להשתחש כ"ה הוא
לפי "שעננו בגמר סכנת יצה"ל וחבורת
זרעו" ¹⁷.

42) בפרישות — ב' ענינים בה"ה : א)
מצד תנועת ההעלאת עצמה, הרי ענינה היא
— היציאה ממדרי העולם ולהתעלות (כלי
גביל). וראה ת"א תי, ג : "ממטה למעלה

א) קהושע אין ניציל געווארן פון
צמח המרגלים דורך תפלתו של
משה ¹⁸, משא"כ כלב האט עס גע-
פועלט מיט זיין אייגענער תפלה וואס
"הלך" ¹⁹ ונשתחש על קברי אבות שלא
יזא ניטת ונלברין להיות בעצתם ²⁰.
ב) בעת יהושע וכלב האבן געזאגט
אז מען וועט קענען אריינגיין אין א"י,
האבן "כל העדה" (אפילו די וואס
זיינען ניט געווען אויף שטארק בא-
וויקט פון טענות המרגלים ²¹) גע-
וואלט "לדגום אותם באבנים" ²².
משא"כ בעת "יהוש כלב" אין השתיק
את כולם, האבן זיך אָלע אידן (אפילו
די מרגלים אליין) צוגעהערט צו אים
(כ"ב' סעיק ח').

ווען יהושע וכלב האבן געזאגט
"ואתם אל תיראו את עם הארץ",
האבן זיי עס מסביר געווען ע"פ שכל
— "סר צלם — כשרים שבהם
מתו" ²³; משא"כ כלב, אין נוסף צו
זיינע טענות ע"פ שכל "והלא קרע לנו
כ"ה" ²⁴ וועלכע האבן סותר געווען טע-
נות המרגלים, האט ער מוסיף געווען
"עלה געלה אפ"י בטחונ" ²⁵, אז אפ"י
ווען משה וועט זאגן אז ענין פון
"גמנועות" וואס האט כלל קיין אָרט
ניט אין שכל "גצליח בכל דבריו",
וי"ל, אז די דריי ענינים הנ"ל זיי-
נען תלויים זה בזה, כדלקמן.

32) רש"י פרישות יג, טו.
33) רש"י שם, כב.

34) ראה גם אה"ת פרישות יד, כז.
35) כמובן בפשטות, שא"י אשר ששים
רבוה פרישאל יותר יודך כולם מושפעים
מטענות המרגלים באותה המדה.
וי"ל, שא"י שוועפיל (אח"כ) לעלות אל
ראש ההר (יד, מד), גם מקודם לא היו
בעצת מרגלים כ"י" ²⁶ וראה לקמן בשיתה ב'
לפ' פינחס.

36) פרישות יד, יו"ד.
37) שם ט ופריש"י שם.

און לאחרי ווי רש"י איז מבאר
די טיבות פון ויהי כלב צו די
טענות המרגלים, וואס ווערן געבראכט
אין די פריערדיקע פסקים (וואס אין
דעם אין ניט אזוי גוגע דער גענוער
אפשייטש פון ווארט "יהוש" אין ער
מפיש דעם טייטש פון ווארט "יהוש"
אז ס'איז "לשוין שתיקה" ²⁷ — און
עייז פריש"י אין אה"ת פון דער
סדרה : פריער בריענגט ער "שליח לך
(און אויך דעם ווארט) אנשים" און
אין מפרש "למה נסמכה כ"ה" צו
פריש"י, און דערנאך בריענגט ער אראפ
נאך אמתל "שליח לך" (אבער ניט
"אנשים") און אין מפיש פריש"י.

יב. צווישן די ענינים פון "ינה
של תורה" אין פירוש רש"י זיידן —
אע"פ אז סיי יהושע און סיי כלב
זיינען ניט געווען בענת המרגלים,
זיינען אבער דא באוועזענע מעלות
בא יעדערן פון זיי לגבי דעם צווייטן.
די מעלות אין כלב'ן אויף יהושע :

כי מניין שראה שטענת המרגלים היא לא
רק מצד שטענים הם ודעש שא"י להבט
לא"י, כ"א גם לפי שרודים כו (וכמוכח
ממה שהשתבשו בודו סק' בטענותם —
ראה רש"י לעיל פסקו ב"א הרי אפשר
שימצאו עוד טענות כאלו שלא יהי' לו
מה להשיב עליהם מראות ע"פ שכל, ויכן
אמר, "עלה געלה אפילו משמים" — אז
שא"י לזה שום מקום בשכל.

31) ראה בספר הוכרחו על רש"י.

38) ודו"ד הוא במסכיל חוד כאן. אבל
א) משוין רש"י "משו סולמות וענו שש"
מכות, שכתוב הוא — "עלי" בשמים פשוט
סו, ובפוסט שהרי ערדיז ממש הוא בפריש"י
מ (א, א), ב) סמה שטפס (ובר"ם א
כח), "זכור המנובים לשון הבר" — ולא
פריש שטפסות, "ובצורות בסמים" יחונן
צמחן שבשמים (בכ"ב יקרא כאן פסקו כו)
— שטתע סלפי פירוש רש"י, לא זיכור
חמוגלים מעינו חזנים.

דורך דעם האט ער געפרעליט, אז און אנגיין מיט דער ארבעט צו מאכן ניט נאר איז ער ניצול געווארן פון די גאנצע וועלט פאר א מקום תורה עצת המרגלים, נאר אויך "השתוק מען זוכה זיין צום קיום היעוד, עתה-אפילו די מרגלים, אז אויך זיי האבן זיך צוגעהערט צו זיינע רייד, "עלה ונעלה וירשנו אתה".

און דורך דער התנהגות ניט צו נה-פעל ווערן פון קיין שום שווערקיטן, זיך ניט רעכענען מיט קיינע חשבונות⁵³

כ"ו — אף שעליהם נאמר הוא אמר ויהי הוא ציוה ויעמוד (שבת קנב, א), שע"ס הוא גם במלחמה רוחנית (תניא פמ"ט), 54) וראה פס"ר פסקא דשבת ור"ח (ב) לקו"ש ישע"ר רמז תק"ג.

53) להעיר מהרמב"ם הל' מלכים ספ"ז: ולא יחשוב לא באשמו ולא בבני אלא

"גמנות⁵⁴" — גיט אלע טאל דער אויבערשטער דעם כח צו דורכברעכן אלע שווערקיטן און איינספירן זיין שלחות.

טו, דער יצה"ר איז דאך אבער א "קלוגניקער", קומט ער מיט א נייער אמטלא: עס איז טאקע אמת אז א איי, בשליחותו של הקב"ה, וואס ער איז "כל יכול" און "היפלא מה' דבר"⁵⁵, קען דורכברעכן אלע שווער-קיטן — אבער דער אויבערשטער אליין זאגט דאך אז "האיש הירא ורד הלבו ילך וישוב לביתו"⁵⁶ (ווארום בכדי צו מנצח זיין א מלחמה דאך מען גיין מיט תקוה און זיכערקייט אז מען וועט געווייס מנצח זיין⁵⁷), איז וויבאלד אז מוזן לומן פאלן דיר אריין ספיקות צי דו וועסט קענען דורכפירן די שלחות, איז בעסער אז "ילך וישוב לביתו"

— אויף דעם קומט די הוראה פון כלב'ז: כלב אליין האט מורא געהאט "שלא ידא ניסת לחבריו להיות בע-צתם", און פונדעסטוועגן האט ער ניט אפגעלאזן די שלחות אין וועלכער משה האט אים געשיקט, נאר "גשתח על קברי אבות" (בדרך העלאה מלמטה למעלה — דורך זיין עבודת), און

49) ונגמה עלי לשמים וע"פ דר' העבחה י"ל, שמה שהזקק כלב לחוסק, "עלה נעלה אפילו בשמים כ"ו" (ראה לעיל הערה 30 תביאר בזה ע"פ דר' הפשט): בכדי לנצח את המלחמה כ"ו צריך להניח כל החשבונות ולהיות מסור ונחון למשה רבינו ותפשוטו"י שכלל דוא, שבאם יצו לו אפילו לעשות סלמות לעלות לשמים יעשה גם זה, ודוקא אז יכול להצליח. 50) וירא ית, י"ד. 51) שופטים כ' ה.

52) ראה סה"ש חש"ה ע' 59 סה"מ חש"י ע' 104.

קומט אבער דער יצה"ר און הריבט אז צו אייטענדליך מיט אים, אז ביי אים זיינען פאראן ספעציעלע שווער-רייקייטן ובמילא קען ער ניט ברענגען קיין ראוי פון זיינע חברים וועלכע האבן מצליח געווען בשליחותם, און אזוי ווי דער יצה"ר איז דאך אן אומן במלאכתו⁵⁸, געפינט ער פאר יעדן איינעם טענות וואס זיינען כמ-יחוד צוגעגעליד צו אים:

מיט איינעם טענה'ש ער, אז די סביבה אין וועלכער ער געפינט זיך, איז ערגער פון אלע אנדערע — "עז העם הלושב בארץ ג'ר", דער תוקף החומרות פון דעם ארט איז שטאר-קער ווי אין דער גאנצער וועלט; א צווייטן זאגט ער, אז ער (דער איד וואס דארף דורכפירן די שלי-חות) איז ניט ראוי צו און הייליקער ארבעט;

און צו א דריטן קומט ער מיט א טענה, אז ביז ער וועט צוקומען צו דער עצם שלחות געפינען זיך זייטיקע מניעות, וועלכע דערלאזן ניט צוקומען צו איר צו מאכן דעם ארט פאר א מקום תורה.

אויף דעם קומט די הוראה "קרב לנו את הים והריד לנו את המן וה' גי' לנו את השליח", אז אפילו אין פאל ווען אין דער סביבה דארף ער בייקומען תוקף החומרות; דער איד וואס דארף דורכפירן די שלחות אין נבשל געווארן אין א חטא; און דער-צו זיינען פאראן דארט זייטיקע מני-עות (און אפילו אין פאל ווען די שווערקיטן זיינען אזוי שטארק ביז אים דוכט זיך אויס אז דער מילוי השליחות איז (לכאורה) אז ענין פון

48) ראה שבת קה"ב: כר אומתו של יצה"ר כ"ו, וראה ד"ה ויעת תרצ"ט פ"ה.